

Yayın Geliş Tarihi: 02.08.2020

Yayına Kabul Tarihi: 28.08.2020

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (Chicago 17. Sürüm):

Asker, Ali. "Ermenistan – Azerbaycan, Dağlık Karabağ Sorunu: Tarihi, Siyasi ve Hukuki Değerlendirme Başlıklı Kitabın Tahlili." *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 66 (2020): 129-131.

Kitap Tahlili

ERMENİSTAN – AZERBAIJAN, DAĞLIK KARABAĞ SORUNU: TARİHİ, SİYASİ VE HUKUKİ DEĞERLENDİRME BAŞLIKLİ KİTAPIN TAHLİLİ

(REVIEW OF THE BOOK TITLED ARMENIA - AZERBAIJAN,
NAGORNO KARABAKH PROBLEM: HISTORICAL,
POLITICAL AND LEGAL ASSESMENT)

Ali ASKER*

Yazar: Ramile B. Dadaşova,

Başlık: Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ Münaqişəsi: Tarixi, Siyasi və Hüquqi Təhlil

Yayınevi: Mütərcim

Yayın yeri ve Tarihi: Bakü, 2019

Dili: Azerbaycan Türkçesi

Sayfa Sayısı: 222

Ermenistan - Azerbaycan çatışması nedeniyle işgal, Karabağ sorunu, çatışmaların barışçıl yollardan çözümü, meşru müdafaa vb. konularda çok sayıda kitap, makale ve tebliğ yayınlanmıştır. Bu yayınlar arasında söz konusu sorunları, disiplinler arası bakış açısıyla ele alan çalışmalar nispeten azlık teşkil etmektedir. Azerbaycan Milli İlimler

* ORCID: 0000-0003-1801-3371

Karabük Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Doç.Dr.

Akademisi Kafkasya Araştırmaları Enstitüsü Bilimsel İşlerden Sorumlu Müdür Yardımcısı Dr. Ramile Dadaşova'nın 2019 Aralık ayında basılan "Ermenistan – Azerbaycan, Dağlık Karabağ Sorunu: Tarihi, Siyasi ve Hukuki Değerlendirme" başlıklı eseri literatüre önemli katkı yapacak nitelikte bir çalışmadır.

Üç bölümden oluşan kitap, Ermenistan - Azerbaycan, Dağlık Karabağ çatışmasını tarihi, siyasi ve hukuki yönleriyle ele almaktadır. Kitabın "Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ Çatışmasının Tarihi" adlı birinci bölümünde söz konusu çatışmayı ortaya çıkaran tarihi-siyasi nedenler ele alınmaktadır. Bu bölümde 19. yüzyılda Çarlık Rusyası'nın sömürge siyaseti doğrultusunda Ermenilerin Kafkasya'ya göç ettirilmesinden, 1905-1906 yıllarında Ermeni silahlı çeteleri tarafından gerçekleştirilen saldırılardan, 1918-1920 yıllarında Ermenilerin Azerbaycan'da yaptıkları topyekûn kırımlardan, ayrıca Sovyet Döneminde Ermenistan'ın Azerbaycan karşısı faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Bu bölümde belirtildiği gibi 1820 yılına kadar Ermenilerin göç politikası belli zaman aralıkları ile gerçekleşmiş, 1828 Türkmençay ve 1829 Edirne Antlaşmaları sonrası yoğun bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu politikalar doğrultusunda Rusya Ermenileri, Türkiye ve İran arasındaki sınırlara yerleştirerek Güney Kafkasya'daki etkisini korumayı hedeflemiştir. N.N.Şavrov'un da belirttiği gibi Güney Kafkasya'da yaşayan 1,3 milyon Ermeni'nin 1 milyondan fazlası bu bölgeye Rusya tarafından göç ettirilmiştir. 1905-1907 yıllarında Ermeni silahlı çeteleri bölgenin Müslüman/Türk ahalisine karşı ilk kez organize şekilde ve geniş çaplı saldırılarda bulunmuşlardır. Bu saldırılarda şiddet ve işkence eylemlerine başvurmuş Ermeniler bölge halkını yıpratarak yaşadıkları yerlerden kovmayı amaçlamışlardır. Güney Kafkasya'nın Müslüman/Türk ahalisine karşı en kanlı saldırılar 1918 yılında Bolşevik-Taşnak birlikleri tarafından yapılmıştır. Sovyet döneminde açık baskı ve şiddet söz konusu olmasa da Ermenistan yönetiminin Moskova nezdinde yaptıkları girişimler sonucunda, 1948-1953 yılları arasında 150 bin kadar Türk/Müslüman Ermenistandan Azerbaycan'a göç ettirilmiştir. Ermenistan yönetiminin Azerbaycan karşısı siyasi hamleleri M.S. Gorbaçov'un *perestroyka* ve *glasnost* (yeniden yapılanma ve açıklık) politikalarının ardından başlamış olup, Türklerin Ermenistan'dan "temizlenmesi" ile sonuçlanmıştır.

Kitabın "1988 Sonrası Ermenistan'ın Saldırgan Siyaseti" başlıklı ikinci bölümünde Sovyetler Birliği'nin sonlarına doğru Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı ileri sürdüğü toprak talepleri, Dağlık Karabağ'ı kendine ilhak etmesine dair kararı, Ermenilerin "savunma birlikleri" adı altında silahlanarak yaptıkları terör, çatışma ve saldırıları, ayrıca 20. yüzyıl boyunca Ermeni terör örgütlerinin eylemleri ve 1994 yılına kadar Ermenistan'ın işgal politikasının etki ve sonuçları ele alınmış, 20. yüzyılın insanlık dışı cinayetlerinden olan Hocalı

Soykırım ve ardından Ermenistan'ın dünya kamuoyunu yanıltma çabalarından bahsedilmiştir.

Kitabın “Büyük Devletler ve Uluslararası Örgütlerin Arabuluculuk Çabaları” adlı üçüncü bölümünde Türkiye, İran ve Rusya gibi bölge ülkelerinin, ayrıca ABD'nin, uluslararası örgütlerden Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) çatışmanın çözümüne ilişkin gösterdikleri faaliyetler eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Yazarın da belirttiği gibi BM Güvenlik Konseyinin (BMGK) veto yetkisine sahip üyeleri olarak, Rusya, Fransa ve ABD tarafından BMGK'nin Azerbaycan lehine alacağı bir kararı engellemesi kaçınılmazdır. BMGK'nin “Dağlık Karabağ çatışması” konusunda aldığı 822, 853, 874, 884 sayılı kararların maalesef bugüne kadar uygulanmamasının temel nedeni de büyük devletlerin bu konuda sergiledikleri çifte standarttır.

Yazar, kitapta BMGK'nin Ermenistan'ı saldırgan devlet olarak tanınmasına fırsat verecek argümanları açık şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Ermenistan Cumhuriyeti'nin 1989'da almış olduğu Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a birleştirilmesini öngören kararın hukuka aykırı olduğu, Azerbaycan topraklarının doğrudan Ermenistan ordusu tarafından işgal edildiğine dair çok sayıda maddi kanıt bulunduğu, Ermenistan'ın, işgal ettiği bölgelerde etnik temizleme siyaseti uyguladığı, “yakılmış toprak” taktiğini kullanarak bölgedeki herşeyi imha ettiği, boşalan bölgelere Ermenistan sakinlerini göç ettirdiği vb. olayları açıklayan yazar, tüm bunların Ermenistan'a karşı BMGK'nin siyasi ve ekonomik yaptırımlar için birer gerekçe oluşturduğunu ifade etmektedir.